

Mirela Tolić

TEMELJNI POJMOVI SUVREMENE MEDIJSKE PEDAGOGIJE

Sažetak: Medijska pedagogija za predmet svog poučavanja ima sociopedagogijske, sociokulturalne i sociopolitičke aspekte u suvremenim sredstvima (medijskog) komuniciranja, a osobito se bazira na analizi uloge medija na svijest i ponašanja djece i mladih te, u konačnici, njihovoga osposobljavanja za kritičku analizu medijskih ponuda. Ona nudi argumente u prilog hipotezi kako mediji postaju primarni agens socijalizacije mladog naraštaja. U radu se pravi distinkcija između pojmova medijska pismenost, medijsko obrazovanje i odgoj te medijske kompetencije. Medijske kompetencije su središnji pojam i krajnji cilj razvoja medijske pedagogije. Medijska pismenost je uži pojam od medijskog obrazovanja, a medijsko obrazovanje je uži pojam od medijskog odgoja. U takvim relacijama autorica nudi svrhovite analize odgoja za medije u suvremenoj medijskoj pedagogiji.

Ključne riječi: medijska pedagogija, medijski odgoj i obrazovanje, medijska pismenost, medijska kompetencija.

1. Uvodne napomene

Medijska pedagogija se zadnjih šezdesetih godina etablirala kao zasebna znanstvena disciplina. Nastala je kao rezultat razvoja odgojnih znanosti i kao reakcija na pedagogijske posljedice naglog razvitka (inovativnih) medija i obrazovnih tehnologija (Miliša, Tolić, Vertovšek, 2009., 113.). Postmoderno društvo popraćeno je naglim razvojem digitalne globalizacije, tehnike. Glavna uloga medijske pedagogije je bavljenje (inovativnim) medijima kako bi se (u pojedincu) razvile odgovarajuće kompetencije i kako bi se spriječila manipulacija. Mediji u društvu imaju vodeću ulogu u odgoju, ali i u manipuliranju, poglavito u formiranju mlade generacije (Baacke, 2007., 40.). Ona se ne odnosi samo na temeljne zahtjeve odrastanja djeteta i mladih u svijetu medija i informacijsko-komunikacijskih tehnologija, nego i na mogućnosti korištenja informacija, na šanse obrazovanja, na razvijanje kompetencija i kritike, nasuprot medijima koji su preuzeli manipulacijsku ulogu.

Polja istraživanja medijske pedagogije su: medijski odgoj (pospješuje medijsko obrazovanje, oslanja se na medijsku pismenost i medijske kompetencije), medijska kultura, medijska didaktika (proučavanje medijske metodike), medijsko-znanstveno istraživanje, medijska socijalizacija i medijska etika. Konvergencija i distinkcija istih polja istraživanja podrazumijeva kooperativno djelovanje i ostvarenje cilja, tzv. refleksno-kritičkog djelovanja.

Medijska pedagogija istražuje metode uvjeravanja i indoktrinacije, ne

samo riječima nego i slikama. Medijska pedagogija i mediologija zauzimaju središnju pozornost u analizama simboličkog djelovanja.

2. Značajnost poimanja medijske pedagogije

Njemački medijski pedagozi (Baacke, 2007.; Aufnanger, 1997.; Hoffmann, 2003.; Moser, 2000.; Sphanel, 2007.; Hüher; Schrob, 2005.; i Tulodziecke, 2000.) ističu da se medijsko-pedagoški koncepti i ciljevi trebaju uključiti u *curricula*;, što bi osmislilo medijsko-pedagogijske projekte koji bi imali funkciju: kritičkog mišljenja, doživljaja, a iskustvenu funkciju informacijsku; i funkciju stjecanja znanja s medijskim odgojem te razvoj medijskog obrazovanja (u sklopu razvoja medijske pismenosti) koje vode razvoju medijskih kompetencija.

Hug, T. (2007.) je postavio tri pitanja za medijsku pedagogiju u užem značenju: 1. Kako se mijenja komunikacija kod mladih u obitelji, školi, socijalnoj okolini i među mladima, (prilikom korištenja inovativnih medija)? 2. Koje su posljedice trivijalnih medijskih ponuda (digitalni mediji...) na ponašanje mladih i koje forme su prikazane u obliku simbola? Što predstavlja simbol, a što znak u medijskoj komunikaciji? i 3. Na koje bi se značajne aspekte medijski pedagozi trebali oslanjati kod razvoja medijske kompetencije? Odgovori se moraju tražiti u konvergenciji i shvaćanju distinkcije polja istraživanje medijske pedagogije.

Postoje tri razine analize medija: 1. strukturalna, 2. simbolička i 3. analiza sadržaja komunikacije. Hug, T. (2007.) je došao do zaključka da postoje šest funkcija medija: 1. organizacija razmjene komunikacije, 2. razumljivost informacija, 3. socijalna organizacija društva, 4. kulturalna reprodukcija, 5. transfer komunikacije među i 6. demoktarizacija obrazovanja i inetrkulturalna funkcija. Sve se te analize moraju istraživati u medijskoj pedagogiji, koja se može promatrati u užem i širem značenju:

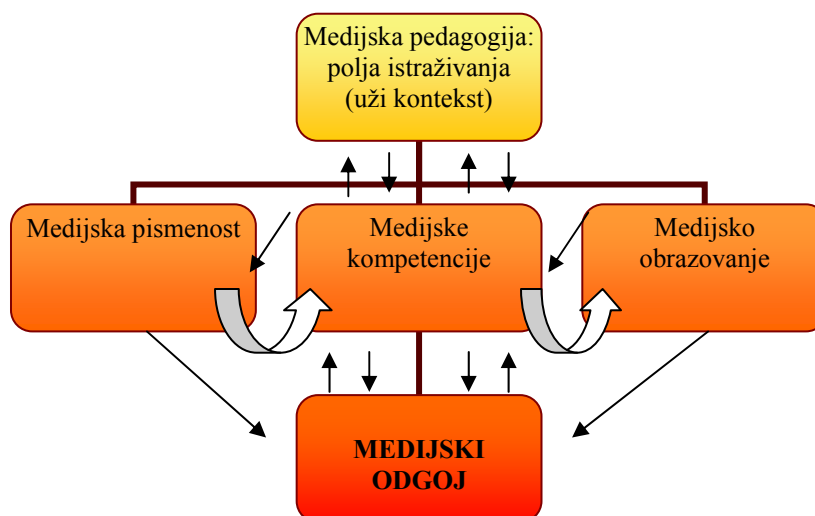
Medijska pedagogija u užem značenju	Medijska pedagogija u širem značenju
<ul style="list-style-type: none"> - primarni pristupi pedagojskim zahtjevima - koncentracija na pedagoške odnose u interkulturalnim i nastavničkim dimenzijama - koncentracija na djecu i mlade - demokratičnost pojedinca-individualizacija - pedagogija kao "dadilja" kroz život - transfer informacija	<ul style="list-style-type: none"> - teorija djelovanja i teorijsko – znanstveni pristupi - masovna komunikacija, političke i društvene dimenzije - favoriziranje interdisciplinarnih i multidiscipliniranih pristupa - antropološki sociokulturni koncepti - globalne i interkulturalne perspektive

(Izvor: Schrob, 1995., 27.).

2.1. Pedagogijska analiza medijskog odgoja

Medijska pedagogija mora biti "voditeljica" kroz život u suvremenom medijskom okruženju, a posebice za djecu i mlade. Ona se služi različitim medijima kao sredstvo u analizama i koristi različite "alate" kod kritičke analize medija. Analiza medija je i analiza društvene zbilje pa su zato nužni interdisciplinarni i multidisciplinarni pristupi.

Važno je razvijati ona polja istraživanja koje vode razvoju medijskog odgoja:

U proteklih dvadesetak godina problem predstavlja to da mnogi autori u Hrvatskoj (poput Zgrabljic, 1999.) poistovjećuju pojmove medijski odgoj i medijsku pismenost. One nisu istoznačenice. Medijsko- pedagoški stručnjaci u Njemačkoj (poput Baacke, 2007.; Aufnanger, 1997.; Hoffmann, 2003.; Moser, 2000.; Sphanel, 2007.; Hüher, Schrob, 2005.; Tulodziecke, 2000.) razlučuju pojmove medijski odgoj i medijska pismenost. Da bi medijski odgoj bio uspješan, potrebno je razvijati sva polja istraživanja medijske pedagogije, počevši od medijske pismenosti, medijskih kompetencija, medijske didaktike i metodike, obrazovanja i medijske socijalizacije, kulture i medijske etike. Konstelaciju elemenata istih polja istraživanja može se shvatiti kao kombinaciju međusobno već usvojenih kompetencija u medijskom odgoju.

"Kurs" medijske pismenosti sadrži tri kompetencije: kompetencija objekta/stvari, metodička kompetencija i socijalna kompetencija; znati medije koristiti, usvojiti osnove medijske kritike, znati se koristiti medijskim proizvodima, razumijevanje onoga što je napisano/rečeno i stavljanje istog u (konstruktivnu) primjenu, *tzv.* funkcionalna pismenost. To dovodi do razumijevanju vizualnih detalja, kao što je npr. čitanje plakata bez teksta,

skrivenih značenja i slično, tzv. vizualna pismenost, što podrazumijeva snalaženje i rad na računalu, tzv. računalna pismenost. Dakle, medijska pismenost je najniža razina svladavanja osnovnih vještina kod prepoznavanja vizualnih simbola i rada na računalima te drugim medijskim sredstvima. Sveukupnost odnosa medijske pismenosti i medijskog obrazovanja nalazi se u pojmu medijske kompetencije. Suština medijskog odgoja je u svladavanju principa istraživanja kako živjeti s medijima.

U Njemačkoj, *Medienbildung* je najviše vidljiv kroz obrazovne emisije na TV-u, dječim programima obrazovnih karaktera (npr. *Die Elefanten-Sendung...itd*).

Didaktičko – metodički aspekt medijske pismenosti sadrži više komponenti: tehničku kompetentnost: odnosi se na usvajanje tehnika (npr. čitanje, pisanje ili rad na osobnom računaru), znakovnu kompetentnost (odnosi se na razumijevanje i kombiniranje pojedinih "paketa" podataka zajedno (kao što su tekst i slika/ slika i ton/ i ostali) i kulturnu kompetentnost. Ona opisuje sposobnost da se tehnički stečene informacije smisleno (usmjereno na djelovanje) spajaju s komunikacijskim procesima društvene sredine. (Bauer, 2007., 106.). Medijski obrazovna osoba je ona osoba koja je dobro informirana o temama koje se kreću u medijima, svjesna je svog svakodnevnog kontakta s njima i shvaća njihov utjecaj na stil života i vrijednosti. Ona interpretira poruke iz medija, razvija osjećaj za trendove. Medijska obrazovnost u tome smislu znači: a) posredovati znanja o različitim vrstama medija, b) naučiti graditi osnove kritičkog mišljenja prema (nametnutim) temama iz medija. (Bauer, 2007., 224.). Medijsko obrazovanje treba sadržavati: funkcionalnu pismenost (razumijevanje onoga što je napisano), vizualnu pismenost (razumijevanje vizualnih detalja) i računalnu pismenost (korištenje interneta...). Medijska pismenost je tek dio medijskog odgoja i medijskog obrazovanja. Samo tako shvaćena medijska pismenost nije u koliziji s medijskim odgojem. Djeca i mladi uče se razumijevanju i razlikovanju odgojnih od manipulativnih poruka. Medijsku pismenost Zgrabljčić, R.N. (1999., 29.) definira: "kao mogućnost pristupa, analize ocjene i proizvodnje novinarskih priloga u najrazličitijim oblicima", a kada su djeca u pitanju, ona upozorava na važnost refleksivne razine koja "omogućuje razmišljanje o medijskim sadržajima i oblicima; ona uči kritičnosti prema ponuđenim proizvodima, prema kanalima koji oni proizvode i prema vlasnicima koji ih određuje". Kada bi ovo bilo moguće, onda bi već učenici u osnovnim školama ovladali medijskim kompetencijama, No, to smatram da je pretenciozno.

U pojedinim europskim državama, kao npr. u Švicarskoj, stjecanje medijskih kompetencija svodi se na medijsku pismenost ili osposobljavanje za primjenu suvremene informacijske tehnologije. Ovo je veoma slično kao i na engleskom jeziku gdje su odgoj i obrazovanje sublimirani u pojmu *education*. Mi slijedimo njemačku tradiciju, gdje su pojmovi odgoj i obrazovanje odvojeni *Bildung und Erziehung*. Kada bi bilo isto, medijska pismenost i medijski odgoj,

onda bismo mogli govoriti o osposobljavanju za računalni odgoj ili informatički odgoj. To nije prihvatljivo. Kada bi se medijski odgoj sveo samo na sredstvo komunikacije, onda bismo isključili negativne aspekte medija, kroz virtualnu ovisnost, poticanje nasilja, vojaertsva, odnosno manipuliranja. U medijskom odgoju djeca se uče etičkim standardima, što je dobro, a što loše.

U najboljem slučaju, učenike se u osnovnoškolskom uzrastu može opismeniti i putem medijskoga obrazovanja osigurati razlikovanje dobrih od loših medijskih sadržaja. Tek učenici u srednjim školama mogu osvijestiti društvene poveznice medijskih manipulacija i vlasnika koji ih određuju. U medijskom odgoju ključni aspekti imaju novi mediji i zlouporabe intereneta, a to se tek može koncizno razumijeti i aplicirati u srednjim školama.

Medijski odgoj podrazumijeva "misliti + "djelovati" na kritički način. Cilj ima: usvajanje medijskih kompetencija većeg broja nastavnih predmeta, prepoznavanje medijskog djelovanja (razgradnja sadržaja): manipulacijsko i/ili odgojno djelovanje, analiza i procjena medijskih proizvoda, razlučiti fikciju od stvarnosti, prepoznati funkciju medijskog sadržaja, usvajanja komunikacijskih kompetencija- za društvo znanja, interaktivno djelovanje i interaktivna upotreba medijskih sredstava, autonomno i samokritično djelovanje učenika/ili studenta, prepoznati i procijeniti koliko i na koji način je pojedini medij bitan za društvo (znanja), razvoj socijalnih kompetencija, osobno samoostvarenje i razvoj tijekom cijelog života (kulturni kapital) putem medija, multifuncionalno znanje, interdisciplinarnost i *konstelacija kompetencija* (engl. *Constellation*), tj, međusobno usvojeno ili povezanih kompetencija. Medijski odgoj analizira poruke iz medija i komparira s odgojnim vrijednostima.

3. Zaključak

Medijska pedagogija je pedagogijska disciplina. Sadrži sociopedagogijske, sociopolitičke i sociokulturne analize u ponudama medija za djecu, mlade i ljudi treće dobi te njihove kulturne interese u odrastanju, radu, u slobodnom vremenu i obiteljskom životu. Razvoj medijskog obrazovanja pospješuje razvoj komunikacija. Medijska pedagogija je usko povezana s mediologijom, odnosno znanosti koja se bavi medijima. Zajedno osiguravaju kvalitetu između medijske socijalizacije i/ili utjecaja medija u odgoju. Kada bismo medije promatrali samo kao pozitivne izvore informacija, zabave i obrazovanja, onda ne bi bilo potrebe razlikovanja pojmova medijske pismenosti, medijskog obrazovanja i medijskog odgoja. Medijska kompetencija je središnji pojam u medijskoj pedagogiji. Ona uključuje sve sposobnosti koje pojedinac unutar medijskog - informacijskog društva mora usvojiti; od uporabe medijskih proizvoda, razmjena medijskih poruka, medijske refleksije (osobito u analizama interkulturalnosti i medijsku kritike). Medijska kompetencija vodi razvoju medijskog obrazovanja. Medijski odgoj

nije niti samo poučavanje, nego i istraživanje, zauzimanje kritičkog stava u stjecanju konačnih ciljeva medijskih kompetencija. Medijska pismenost nema dovoljnu mogućnost kritičke refleksije, s obzirom na brojne manipulativne ponude u medijima. Ona ostaje na tragu sposobnosti interpretacije. Ona je samo dio medijskog obrazovanja, a medijsko obrazovanje ne podrazumijeva analizu odgojnih sadržaja.

4. Literatura:

1. Aufenanger, S. (1997.): *Medienpädagogik und Medienkompetenz, Eine Bundesaufnahme*, in: Deutscher Bundestag (Hrsg.), *Mit Multimedia in die Zukunft?*, Bielfeld, 188.
2. Baacke D. (2007.): *Medienpädagogik*, Max Niemeyer Verlag, Tübingen
3. Bauer, T. (2007.): *Mediji za otvoreno društvo*, ICEJ, Sveučilišna knjižara, Zagreb
4. Hoffmann, B. (2003.): *Medienpädagogik – Eine Einführung in Theorie und Praxis*, Schöningh UTB Verlag, Paderborn
5. Hug, Theo (2007.): *Aufwachsen im Medienzeitalter- Überlegungen zu den veränderten aufgabenbereichen und Zuständigkeit der Medienpädagogik*, Institut für Erziehungswissenschaft der Uni Innsbruck
6. Hüther, J; Schrob, B. (2005.), *Grundbegriffe Medienpädagogik*, Kopaed Verlag, München
7. Moser, H., (2000.): *Einführung in die Medienpädagogik. Aufwachsen im Medienzeitalter*. Opladen: Leske und Budrich
8. Miliša, Z; Tolić, M; Vertovšek, N. (2009.), *Mediji i mladi- prevencija ovisnosti o medijskoj manipulaciji*, Sveučilišna knjižara, ICEJ, Zagreb
9. Spanhel, D. (2007.): *Handbuch Medienpädagogik. Band 3: Medienerziehung- Erziehungs-und Bildungsaufgaben in der Mediengesellschaft*, Klett-Cotta Verlag, Stuttgart.
10. Tulodziecki, G. (2000.): *Medienerziehung in der Grundschule – Grundlagen, empirische Befunde und Empfehlungen zur Situation in Schule und Lehrerbildung*. Leske + Budrich, Opladen.
11. Zgrablji. R. (1999.): *Život s medijima*, Zagreb, Doron, Ranfl

GRUNDBEGRIFFE DER HEUTIGEN MEDIENPÄDAGOGIK

Zusammenfassung: Medienpädagogik hat als ihr forschungs-Gegenstand die soziopädagogische, soziokulturelle und soziopolitische Aspekte in den heutigen Medienkommunikationsmitteln und insbesondere, basiert sie sich auf die Analyse der Medienrolle beim Bewusstsein und auf das Behnemen der Kinder und Jugendlichen und schließlich für die Fähigkeit der kritischen Analysen den gleichen Medienangeboten. Sie bietet Argumenten als Anlage für Hypothese, dass die Medien primäre Agensen der Sozialisation der Jugendlichen geworden sind. In dem Text werden unterschiede der folgenden Begriffen zwischen Medienkunde, Medienerziehung, Medienbildung und Medienkompetenzen erklärt. Die Medienkompetenzen sind die Hauptbegriffe und gelten als das letzte Ziel für die Entwicklung der Medienpädagogik. Medienkunde ist der engerer Begriff vom Medienbildung und Medienbildung enger Begriff vom Medienerziehung. In diesen Relationen bietet die Autorin Zweckanalysen der Medienerziehung für die heutige Medienpädagogik.

Schlüsselwörter: Medienpädagogik, Medienerziehung und Bildung, Medienkunde, Medienkompetenzen.

Author: Mirela Tolić, znanstvena novakinja

Odjel za pedagogiju, Sveučilište u Zadru

Review: Život i škola, br. 22 (2/2009.), god. 55., str. od 97. do 103.

Title: Temeljni pojmovi suvremene medijske pedagogije

Categorisation: stručni rad

Received on: 11. svibnja 2009.

UDC: 316.77

371.2:007

Number of sign (with spaces) and pages: 12.524 (:1800) = 6.957 (: 16) = 0,430